

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

University of Lapland

This is a self-archived version of an original article. This version usually differs somewhat from the publisher's final version, if the self-archived version is the accepted author manuscript.

Pintaa syvemmälle! Vesiympäristö kalastuskilpailukäytännön näyttämönä

Markuksela, Vesa

Published in:
Kulutustutkimus.Nyt

Julkaistu: 15.03.2021

Document Version
Julkaistu PDF-muodossa, tunnetaan myös nimellä tietueversio

Citation for pulished version (APA):
Markuksela, V. (2021). Pintaa syvemmälle! Vesiympäristö kalastuskilpailukäytännön näyttämönä. *Kulutustutkimus.Nyt*, 14(1-2), 7-30. <https://journal.fi/kulutustutkimus/article/view/102209>

Document License
CC BY

Pintaa syvemmälle! Vesiympäristö kalastuskilpailukäytännön näyttämönä

Vesa Markuksela

ABSTRAKTI

Tutkimukseni käsittelee kalastuskilpailukäytäntöä sekä siihen kytkeytyvää ihmisen ja ei-inhimillisen materiaalista kohtaamista pinnanpäällisessä ja -alaisessa vesiympäristössä. Täydennän kulutus-, vapaa-aika- ja matkailututkimuksen diskursseja perehtymällä vesiympäristöaktiiviteetin aistilliskehollisuuteen ja siihen nivoutuvaan ei-inhimillisen toimijuuteen. Käytäntöteoreettisen katsannon ja aistietnografisen metodin pohjalta tuon esiin uuden käsitteen, vesikokouman, sekä sen koostavat elementit. Kalastuskilpailu on vesikokouman elementtien – vesistön, kalojen, sään ja kalastajien – käytäntöjen kudelma. Elementtien käytäntöjen pohdinta osoittaa, että vesistö, kala ja sää eivät ole passiivisia ihmistoiminnan kohteita tai toiminta-alustoja. Inhimillinen toimijuus on usein alisteinen ei-inhimillisille elementeille. Mikään elementti ei ole kuitenkaan hallitseva, vaan osapuolet vaikuttavat käytännöillään tilanteisesti toinen toisensa olemiseen. Vesiympäristön kulutuksessa korostuu aistilliskehollinen liike sekä siihen liittyvät materiaaliset kohtaamiset ja toiseksi tulemisen mahdollisuus. Kohtaamisissa kalastajat voivat samastua veteen ja vesistö yhdistyä inhimilliseen. Vesikokouman kokonaiskudelman kautta saavutetaan ymmärrystä vesiaktiiviteeteista sekä monilajisiin kohtaamisiin liittyvien toimien ja toimivallan kytköksistä. Vesiympäristö ei ole vain kulutuksen näyttämö, se on myös näyttelijä sekä näytelmän kanssakirjoittaja.

Johdanto

Käsittelen ihmisen ja eläimen vesiympäristössä nivoutuvia kohtaamisia vapaa-ajan kulutuskäytännön, kalastuksen, yhteydessä. Länsimaissa vapaa-ajankalastus on toimialana merkittävä tulonlähde ja erittäin suosittu harrastusmuoto (Turunen et al., 2020). Kalastusharrastustoimintaa on kuitenkin tutkittu varsin vähän kulutustutkimuksen, vapaa-aikatutkimuksen tai matkailututkimuksen parissa (ks. Bear & Eden, 2011). Kala eliönä sekä kalan ja ihmisen välinen kanssakäynnin tarkastelu edellä mainituissa tutkimussuuntauksissa on sekin jäänyt yhtäältä vähäiseksi ja toisaalta yksipuoliseksi. Huomio on keskittynyt ihmiseen ja ihmisen päämääriin ”päihittää” kala (vrt. Mordue, 2009). Tutkimukseni lähtökohtana on huomioida kalastusaktiiviteetin kohtaamisissa harvoin tutkitun ei-inhimillisen kalan aktiivista ja yhtäläistä toimijuutta. Täydennän näin kulutustutkimuksessa, vapaa-aikatutkimuksessa ja matkailututkimuksessa käytyä monilajista keskustelua.

Tutkimukseni erityisenä huomion kohteena on vesiympäristössä tapahtuva vapaa-ajan aktiiviteettitoiminta. Kulutustutkimuksen parissa muun muassa Arnould ja

Price (1993) ovat tutkineet vesiaktiiviteettia. Heidän tutkimuksensa kohteena oli opastettu vesistöpalvelutapahtuma, koskenlasku kumilautalla. Vesistö toimi villin luonnon palvelualustana, taustana diskursiivisesti rakentuneeseen taianomaiseen ja harmoniseen kulutuskokemukseen. Canniford ja Shankar (2013) puolestaan tarkastelivat surffauskulttuuria. He teoretisoivat kuluttajien romanttisen luontokokemuksen diskursiivista rakentumista. Aaltojen ”ilmaantumisen” diskurssit olivat tässä kehkeytyvän mentaalisen kokemuksen osia. Vapaa-aikatutkijat Eden ja Bear (2011) tarkastelivat kalastajien ”veden taitajuutta”. He määrittelivät haastattelujen pohjalta kalastajien näkemyksiä niistä tavoista, joilla vesiympäristöä opetellaan tuntemaan. Matkailututkijat Rhoden ja Kaaristo (2020) tutkivat puolestaan proomun ja purjeveneen kyydittämiä matkailijoita. He toivat esiin veden ja veneen liikkuvuuden kytkeytyvän sekä toisiinsa että matkailijan matkakokemukseen. Kaiken kaikkiaan, tutkimukset korostavat ihmisen päämääriä ja kokemuksia – kognitiivisia mielenmaisemia. Vesistö on tutkimuksissa ihailevan katseen kohde tai tavoitteiden saavuttamisen toiminta-alusta – näyttämö.

Vesiympäristön aktiiviteettia ei ole tarkasteltu toiminnallisesta näkökulmasta, kehollisena käytäntönä. Itse vesistöä ei liioin ole kohdeltu kehollisena, vertaisena käytännön toimijana. Tutkimukset ovat olleet ”pinnallisia”, vesistön pinnanalainen kehollisuus on jäänyt tarkastelujen ulkopuolelle. Tutkimukset eivät myöskään ole riittävästi huomioineet vesistön eläimiä tai sään kaltaisten luonnonvoimien vuorovaikutuksellista osallisuutta. Kaipaamme siten hienovaraista tietoa siitä, miten aktiiviteetin kohtaamisissa vesiympäristö kuluttaa käytännön kantajaa. Tietoa siitä, miten esimerkiksi tuuli tuivertaa aaltoja ja aallot vievät venettä ja kalastajaa. Kaipaamme myös ymmärrystä siitä, kuinka kala tai kalastaja käytännön kantajana kuluttaa vesiympäristöä tai miten moninaisesti edelliset kulutuksen muodot kytkeytyvät toisiinsa.

Vapaa-ajankalastus tarjoaa erinomaisen kontekstin tutkia ihmisen ja eläimen vesiympäristössä nivoutuvia kulutuksellisia kohtaamisia. Kalastus itsessään lukeutuu luonnonmaterian kulutustapahtumaksi (Canniford & Shankar, 2013). Tutkimuksen kalastusaktiiviteetti on vetouistelu. Kalastusmuoto, jossa moottorilla tai soutaen liikutetusta veneestä vedetään vavan avulla siiman päässä olevaa syöttiä. Moottorivetouistelun harrastamiseen liittyy yleisesti osallistuminen kalastuskilpailuihin. Kalastuskilpailu on tietyssä vesistössä sekä määritellyissä sääntö- ja aikapuitteissa tapahtuva koitos, jonka tavoitteena on pyydystää painavin yhteissaalis (Cowx, 2002) tai suurin vapautetun saaliin yhteispituus. Kalastuskilpailuja järjestetään tavanomaisesti cup-muotoisina alueturnauksina, osakilpailujen sarjoina. Kalastuskilpailuaktiiviteetti vaatii jatkuvia sijoituksia toiminnan edellyttämiin kalastusartefakteihin sekä kalastusmatkoihin. Tätä kulutustoimintaa ohjaa wardelaisittain katsottuna kalastuskilpailukäytäntö. Osallistujat sekä tuottavat että kuluttavat kalastuskilpailutapahtumaa. Sumean toimijaroolin mukaisesti heitä voidaan pitää tuottaja-kuluttajina (engl. prosumer; Norrgrann et al., 2018) – kalastustuluttajina.

Tutkimukseni tehtävä on valaista kalastuskilpailukäytännössä yhteen kietoutuvaa ja

muuntuvaa ihmisen ja ei-inhimillisen materiaalista kohtaamista vesiympäristössä. Ammennan tehtävän toteutuksessa käytänteoriaan (mm. Schatzki, 2002; Reckwitz, 2002) nojautuvaa sommitelmaa ja aistietnografian metodia (Markuksela, 2013; Valtonen et al., 2010). Tutkimus toteuttaa tehtävän tarjoamalla uuden teoreettisen käsitteen, vesikokouman. Kalastuskilpailu on vesikokouman elementtien kohtaamisten tilanteinen kudelma. Hahmotan kalastuskilpailun vesikokoumasta neljä keskeistä toimijaelementtiä, ne ovat a) pinnanpäällinen ja -alainen vesistö, b) pinnanpäällinen ja -alainen sää, c) kalat sekä d) kalastaja(t) ja moottorivene sekä kalastusartefaktit. Kudelman järjestys ja muuttuvat kytkökset syntyvät elementtien vaihtelevista käytännöistä, siten vesikokoumakin syntyy käytännöistä.

Vesikokouman polttopisteeseen ei asetu mikään yksittäinen toimijaelementti vaan itse toiminta. Kalastuskilpailukäytännön toiminnan hienovaraisen ymmärtämisen kannalta ei ole riittävää tarkastella yksittäistä toimijaelementtiä (esim. kalastaja) tai muodostuvia yksittäisiä toimijaparien osakudelmia (esim. kalastaja ja moottorivene). On pohdittava toimijaelementtien mahdollista laajempaa ketjuuntumista. Tilanteisesti muuttuvien rihmastomaisten toimijaverkostojen koostumista, jossa eri osapuolten toimet vaikuttavat toisiinsa. Ainoastaan kokonaiskudelman – vesikokouman – kautta saavutetaan hienovaraista ymmärrystä yhteen kietoutuvasta ihmisen ja ei-inhimillisen materiaalisista kohtaamisista vesiympäristössä.

Toiminnan tuoksinassa mahdollistuvat monitahoiset aistilliskeholiset kanssakäynnit. Kalastajien ja kalojen kehot liikkuvat vesistön pinnan päällä ja alla; joko erillään toisistaan tai toisiinsa solmiutuneena. Vesistön olemus ja vallitseva sää puolestaan määrittävät sekä kalan että kalastajan toimintaa. Kalastuskilpailukäytännössä ihmiskeskeisyys ei ole keskiössä – kalastaja on harvoin hallitsevassa asemassa. Kalastajilta edellytetään usein omien käytänteiden sopeuttamista ja uudentamista aktiivisen posthumaanin toimijan toimiin.

Aloitan artikkelin katsauksella vesikokoumaa kartoittavaan tutkimuskirjallisuuteen. Tämän jälkeen navigoin tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia. Metodologian maininkien-kappaleessa esittelen tutkimusmenetelmää ja -kontekstia. Seuraavissa analyysikappaleissa piirrän esiin kalastuskilpailukäytännön vesikokouman elementtien kytköksiä pinnanpäällisessä ja pinnanalaisessa vesistöympäristössä sekä keskustelutan kalastuskilpailukäytännön vesikokouman kokonaisuutta. Lopetan artikkelin lokin luennan-kappaleella. Valaisen siinä vesikokouman elementtiosioiden kautta kytkeytyviä kontribuutiota kulutus-, vapaa-aika- ja matkailututkimukseen.

Vesikokoumaa kartoittamassa

Vesi on elämää antava ja sykkivä voimavara, se ei ole vain passiivinen taloudellinen resurssi tai taustakulissi (Gibbs, 2013), jota ihminen voi kuluttaa omavaltaisesti. Vedellä on oma materiaallinen kehonsa ja paikkansa (Krause & Strang, 2016).

Nämä paikat eivät sisällä ainoastaan vettä ja vesi ei ainoastaan muodosta paikkaa. Veden paikallinen muoto yltää vetistä muotoaan ulommaksi, elollisten kehojen sisään. Ihminen on vetisen ja lihallisen hybridi, kokouma (engl. assemblage). (Braidotti, 2013.) Olemme aina olleet siten enemmän kuin vain ihmisiä. Perimiltämme, ja perimältämme, me ihmiset olemme kalan kaltaisia (Mueller, 2017). Me koostumme vedestä, ainakin kehomme sisäisesti me suorastaan vellomme siinä – uiskentelemme ympäriinsä. Ilman vettä puolestaan, olemme kuin kala kuivalla maalla. Ihmisruumiit ovat vetisiä (engl. bodies of water) ja vesistölläkin (engl. body of water) on tahollaan oma topografinen ruumiinsa (Deleuze, 1988). Vesi on kuin artaudilainen elimetön ruumis, ihmisen ja luonnon olemuksellinen mahdollisuus, yhteisen järjestäytymisen pohja (Colebrook, 2002). Ihmisruumiis on riippuvainen vetisyydestä ja veden ruumis tempautuu usein, pakotetusti, tulemaan inhimilliseksi (Neimanis, 2017).

Voimme pohtia vettä ontologisena kokonaisuutena. Miettiä veden materiaalisia ominaisuuksia tai piirteitä – ohjaavia yhteyksiä – jotka tarjoavat pohjaa elämälle sekä liittyville kulttuurillisille merkityksille. (Steinberg & Peters, 2015.) Veden liike on merkityksien keskiössä (Strang, 2005). Vesi elää loppumattomassa muutostilassa, sen olomuoto kiertää temporaalisesti höyrystä, nesteeseen tai kiinteään. Vesi itsessään on alituisessa liikkeessä, esimerkiksi veden materialisuus (mm. meret, sisävedet) mahdollistaa liikkumista ja sen virtaava oma liike liikuttaa myös muita (Bowles et al., 2019). Vesi materiaalisena liikehtivänä kokonaisuutena mahdollistaa, edesauttaa, haittaa, tai estää kanssakäymisessä kohtaamiaan tahoja (Markuksela, 2013). Veden moninaisilla ja vaihtelevilla muodoilla on affektiivista toimijuutta. Veden kautta voimme tarkastella ainaisessa käymistilassa olevia asioiden, ihmisten ja materiaali-olentojen välisiä rihmastoja ja merkityksiä. Monimuotoisia eläinten, paikkojen, asioiden sekä materiaalien elementtien kohtaamisia voidaan pitää sosiaalisina yhteyksinä ja suhteiden muovaajina (Krause & Strang, 2016). Veden materiaalisuutta voidaankin pitää sosiaalisuuden tyyssijana (Saxena, 2017).

Vettä voidaan pitää myös loputtomien erikoisuuksien ja vaihtelevaisuuksien valtakuntana. Vesi on läsnä oleva ja itseorganisoituva tapahtumatila, joka koostuu kehollisista toimijoista, tekemisen erilaisista muodoista sekä sanomisista. Nämä ”osalliset” tekijät ovat yhtäältä omatoimisia, mutta toisaalta ne riippuvat toisistaan tilanteisesti. (Jones et al., 2007.) On luontevaa ajatella vesistöä myös moninaisten käytäntöjen tyyssijana.

Vesistö tarkoittaa luonnollista vakinaisesti veden peittämää sisävesialuetta tai vastaavaa keinotekoisia vesialuetta (Haakana, 2018). Käytän artikkelissa vesi- ja vesistö-sanoja merkitykseltään samankaltaisina synonyymeinä. Tutkimuskontekstina toimiva kalastuskilpailu on vesistön valtakuntaan liittyvä luontomatkailupalvelu (Fossgard & Fredman, 2019). Kilpailuihin liittyvä kalastusmatkailu on puolestaan yksi vesistömatkailun osa-alue. Kalastuskilpailun areena yhdistää vesistötilan äärelle kisailevia kalastajia ja saalistavia petokaloja, sekä muita sosio-materiaalisia elementtejä.

Teoreettista navigointia

Tutkimukseni hyödyntää käytäntöteoriaan (mm. Schatzki, 2002; Reckwitz, 2002) nojaavaa sommitelmaa. Sommitelmassa yhdistyy näkemys käytäntöjen dynaamisesta aistilliskehollisesta luonteesta (mm. Howes, 2005; Hui, 2012) sekä inhimillisiin käytäntöihin liudentuvasta posthumaanista toimijuudesta (mm. Deleuze & Guattari, 1988; Kennedy et al., 2013). Tämänmukaisesti ei-inhimillisillä materiaalisilla tekijöillä on toimijuutta (mm. Daspher, 2017; Hurn, 2012) olla käytännön kantajia.

Käytäntöteorian analyttisessä keskiössä on käytäntö ja sen tekstuuri, valikoima tarkoituksenmukaisia kehollisia tekoja ja sanontoja (Schatzki et al., 2001). Käytäntö on kehollista toimintaa, sen toteutus edellyttää aina jonkinlaista liikehdintää, olkoon sitten paikallaan pysyttelevää tai pysähtynyttä liikettä (Hui, 2012). Ajatteleamalla kalastusta toimintana ja kalastajaa toimijana voimme pohtia kalastavan kehon liikkeitä ja rytmejä. Voimme kiinnittää huomiota myös ihmiskehoa liikuttavaan (mm. veneisiin) ja muuhun liikkuvaan materiaan (mm. eläimiin ja ympäristöön). Käytännön tekstuuria järjestää joukko sosiaalisesti jaettuja ymmärryksiä sekä niihin liittyviä inhimillisen ja sosio-materiaalisuuden osioita (Reckwitz, 2002). Kalastusaktiviteetit ovat täten jotakin, jota kalastajat tekevät osaavilla kehoillaan ja välineillä, osana käytännön tapaa ymmärtää, tavoitella ja tietää.

Aistimme liikkuvalla keholla ja aisteilla puolestaan liikutamme kehoa. Aistiva keho on "väline" jonka avulla mukaudumme ympäröivään maailmaan. Aistit ovat myös "välittäjiä", joiden kautta saavumme ja pääsemme kiinni kehollisuuteen ja materiaalisuuteen. Toiminnassa harjaannutamme vaadittavaa aistilliskehollista osaamista ja valmistaudumme tulevaan toimintaan. Käytännön aistimukset ja aistihavainnot toimivat siis "kurinalaistuneen kehon" ja kulttuurillisen järjestyksen ylläpitäjinä (Howes, 2005; Nicolini et al., 2003). Kehollisilla aisteilla on väliä, niillä on voimaa määrittää ja määrätä käytäntöjä.

Käytännöt toteutuvat sekä artefaktien kautta että objektien keskellä (Watson & Shove, 2008). Sosio-materialistisen näkemyksen mukaan ihmisten ohella myös ei-inhimillisen materiaalsen maailman tekijät omaavat toimijuutta uusintaa käytäntöjä (Fuentes, 2014). Ei-inhimillinen (engl. non-human) käsittää artefaktit sekä kaiken muun kuin ihmiset (Latour, 1992). Artefaktit mahdollistavat yhtäältä meitä tekemään ja toisaalta ne myös tekevät asioita meille, jopa tekevät meitä itseään (Borgeson, 2013). Materiaalinen teknologia, kuten vapa ja siima, mahdollistavat yhtäältä tekemään kalastuksen tointa. Toisaalta ne toimivat myös aistin jatkeena, niiden kautta voidaan "tuntea" kala (Markuksela, 2013). Posthumaani luontoympäristö ja eliöt ohjaavat myös aktiivisesti inhimillistä toimintaa, esimerkiksi matkailutoimialalla ei-inhimillinen sää määrittää eräoppaiden ja turistien käytäntöjä (Rantala et al., 2011). Kala puolestaan on omien käytäntöjensä kantaja, jonka kehollinen liike voi "tanssittaa" kalastajia (Markuksela & Valtonen, 2019).

Tapahtumapaikka on olennainen materiaallinen osa käytännössä. Matkailututkimuksen performatiivinen suuntaus korostaa ihmisten, esineiden ja paikan välisen kanssakäynnin aistillista ja kehollista luonnetta (Urry & Larsen, 2011). Paikan merkityksellistäminen ei ole pelkästään ihailevaa katsetta, se on kehollinen performanssi, jonka toteuttamisessa affektit ja aistilliskeholliset kokemukset ovat oleellisia. Matkailututkijat ovat nostaneet esiin moniaistillisuuden merkitystä matkailuelämyksessä, kuten esimerkiksi Agapito ja kollegat (2014) tekevät pohtiessaan rantalomailijan käytäntöjä. Pelkästään oleilu lämpimässä ulkoilmassa on kehollista ja kokemuksellista toimintaa. Humberstonen (2011) tuulisurffausta koskeva tutkimus korostaa aistillisesti miellyttävien kokemusten herättämää mentaalista tilaa, merellisen paikan ”fiilistä”. Matkailututkijat valaisevat myös eläimen materiaalista roolia palvelukokonaisuudessa. Esimerkiksi rekikoira, voi toimia kanssatuottajana palvelutapahtumassa (Haanpää & Garcia-Rosell, 2020). Erilaiset eläinkohtaamiset, esimerkiksi hyttysten kanssa, voivat olla suunniteltu tai huomionarvoinen suunnittelematon osio matkailumaisemassa (Valtonen et al., 2020). Eläimet ja niiden käyttäytyminen voivat olla siis matkakokemuksen muodostumisen keskiössä.

Kokouma on soljuva, voimaa pursuvien muuttuvien ja satunnaisesti ilmenevien materiaalien elementtien yhdistelmä. Ne ovat lukuisien suhteiden – affektien, kapasiteettien, potentiaalien – kudelmia. Kudelmia, jotka mahdollistavat ja ohjaavat toimintaa sekä aistillisia kokemuksia. (Saxena, 2017.) Kokouman yksittäisillä osapuolilla on kyky affektoitua ja affektoida, ne omaavat siis toimijuutta muuttaa tai tulla muutetuksi. Kokouma voi olla kooste pienemmistä osakudelmista ja se itse voi olla osio laajemmassa kokoumassa (DeLanda, 2006). Kokonaisuudella ei ole kuitenkaan ”objektia” eikä liioin ”subjektia”, on vain toiseksi tulemistä (Anderson, 2012). Vesi globaalina materiana muodostaa elimettömän ruumiin metakokouman (Neimanis, 2017). Ihmisen, veneen ja vesistön sekä sään välisistä yhteyksistä voi puolestaan löytää tätä pienempiä toiminnallisia kudelmia. Esimerkiksi kalastavan kehon liikettä on sopeutettava ei-inhimillisen kalan ja vesistön liikkeen mukaisesti. Kalastajat joutuvat myös improvisoimaan ja muuttamaan aiottua toimintaansa nopeasti muuttuvien sääolosuhteiden vuoksi. Osapuolien keholliset liikkeet ovat yhteydessä toisiinsa. Toimijuus puolestaan jakaantuu alati ja odottamattomasti käytäntöön osallistuvien kesken. Tähän rytmihäeroon käytänteoreettinen katsanto koettaa saada järjestystä.

Metodologian mainingit

Tutkimus nojautuu käytänteoreettiseen aistietnografiaan (Markuksela, 2013; Valtonen et al., 2010). Tämä aistietnografian muoto noudattaa perinteisen etnografian menettelytapoja, mutta sen episteeminen huomio on suuntautunut erityisesti kehollisiin aistikäytäntöihin (Howes, 2005). Kiinnostuksen kohteena ei ole aistimuksellisuus, per se. Tavoitteena on viisastua moninaisesta aistillisesta kontekstista. Viisastua toiminnan aistillisuuden, kehollisuuden ja affektien yhteen kietoutumisesta – aistivoimallisuudesta. Aistietnografian sateenvarjon alle voi kytkeytyä erilaisia etnografian osamuotoja. Tässä aistietnografia sisältää

esimerkiksi havainnoinnin, autoetnografian/autobiografian sekä monilajisen etnografian (mm. Ogden et al., 2013) ohjaamana kerättyä limittäistä, aistirikasta aineistoa.

Tutkijan episteeminen tehtävä on pohtia sitä, kuinka osallistuvan kehon kautta ruumiillinen ja aistillinen käytäntö mahdollistuu. Ontologisesti kehollisen käytännön kantaja voi olla myös monilajinen eläin. Tutkija kiinnittää huomiota täten siihen, kuinka kehollisuus ja eri aistit nivoutuvat esimerkiksi kalastajien ja kalojen välisiin käytäntöihin. Näissä kohtaamisissa tarkastellaan myös kalastavien kehojen ja kalojen liikettä sekä ei-inhimillisten kalastusartefaktien liikettä. Erityisen huomion kohteena tässä on se, kuinka liikkuva vesiympäristö muovaa inhimillisiä ja ei-inhimillisiä käytäntöjä.

Empiirisesti nojaan monikenttäiseen etnografiseen aineistoon, jonka keskiössä on kolmivuotinen aistietnografinen kenttätyö. Aistietnografinen kenttätyö toteutui vuosien 2007–2009 aikana. Osallistuin näinä vuosina järjestettyyn kolmeen Lappi Cup kilpailuturnaus-kokonaisuuteen ja niiden 22 osakilpailuun. Kalastuskilpailut erilaisissa Lapin sisävesistöissä kestivät 8–12 tuntia ja ne ajoittuivat kesä-syyskuun väliselle ajanjaksolle. Keräsin aineistoa (LIITE 1) erilaisilla keruutavoilla (mm. havainnointi, autobiografiset/autoetnografiset kertomukset). Edellä kuvatun kenttätyön jälkeen olen jatkanut moottorivetouistelun harrastamista. Olen tehnyt myös yli 25 vuotta kestäneen harrastusuran muistikuvista reflektioivia mielenmuistioita sekä teoreettisen siivilän läpikäyneitä tulkintoja.

Tutkijaetnografi toimii kalastuskilpailuissa kalastajana muiden joukossa. Tein osallistuvaa pinnanpäällistä havainnointia ”sisäلتpään” (Gherardi, 2009), uppoutuen erilaisiin dynaamisiin kalastuksen toimiin, mutta myös seisahtuneen liikkeen hetkiin (Hui, 2012). Pinnanalaisen havainnointi tapahtui kaikuluotaimien avulla. Kaikuluotainhavainnointi eläimen mikroliikkeestä ja kehollisista liikerytmeistä poikkeaa pinnanpäällisestä ihmisen ja eläimen välisestä vuorovaikutuksesta. Tapahtuuhan tutustuminen tuntemattomaan, jopa tutuksi tuleminen, teknologia-avusteisesti. Tutustuminen tapahtuu etäältä, ilman likiyyhteyttä tai kehollista kosketusta (vrt. Haraway, 2008).

Posthumaanin eliön, veden, veden pohjan sekä kasviston havainnointi posthumaanin keinoin on sekainen (engl. messy) sovellus monilajista etnografiaa. ”Kuuntelin” yhtäältä herkällä korvalla kehoani. Toisaalta yritin olla tietoinen kalan kehollisuudesta. Tämä osoittautui haastavaksi tehtäväksi. Saavuttaakseen käsitystä kalan aistillisuudesta tutkijan tuli olla tietoinen omasta aistilliskehollisuudestaan ja samanaikaisesti tietoisesti etäännyttää itsensä pelkästään pinnanpäällisistä ihmisaistimuksista (Valtonen et al., 2010). Tällaisessa sekaisessa kokonaisuudessa on vaikea tehdä selkeää eroa, missä yksi tila alkaa ja toinen loppuu (Valtonen & Haanpää, 2018). Tutkija ounastelee siis veden eläjän olemista ja reflektoi sitä takaisin omaan kehoonsa. Tutkija-kalastaja kerrytti ja järjesteli tietopohjaa asettamalla kysymyksiä: miksi kala teki, mitä teki? Muuttuiko jokin vedessä? Mitä kala aistii juuri nyt? Saavutettu ”aistitieto” kytkeytyi pohdinnan kautta aiempaan

kalastuskokemukseen. Pinnanalaisen havainnoinnin ja ”muistamisen” yhteen kietoutumassa muodostui aistien välittämiä, kehollisesti ja tilannekohtaisesti muovautuvia kokemuksia. Kuvittelukyky toimii välittäjänä ja synteessin suorittajana, joka liittää ilmiöt ymmärrykseen (Deleuze, 1988). Saavutin pala kerrallaan aistillista käsitystä kalan ja kalastajan maailmojen välisistä kytköksistä.

Tämän tehtävän toteutus ilmenee autoetnografisena otteena ja kirjoituksen tapana, joka on virittäytynyt havainnoimaan elämän toimien ilmentymisiä, toimijuutta omaavien toimijoiden muodostamissa muuttuvissa kokoumissa. Pyrkimyksenä on valaista kokonaisuutta ja ihmistä osana kehkeytyviä posthumaaneja kokoumia, osana materiaalisia ”tulemisia”. (Ogden et al., 2012.) Lisätä siten ymmärrystä ihmisen ja monilajisen maailman kohtaamisten tapahtumista ja käytännöistä. Näin tutkimukseni kohteena ei ole pelkästään kala vaan myös kalastava ihminen. Kirjoittaminen monilajisten maailmojen kohtaamisista on jossain määrin spekulatiivista fiktiota, kuvitteellisen maailmoja ja tapahtumia kuvaavaa tekstiä, joka ei välttele evokatiivisten ja tuoreiden kielikuvien luomista ja käyttöä.

Kirjoitin mielenmuistioista ja muusta aineistoista kehittyneempiä kenttämuistioita, kenttäpäiväkirjoja, autobiografioita sekä näistä kehkeytyneitä autoetnografisia narratiiveja – vinjettejä. Kenttäaineiston innoittamana tein autobiografisia kalakertomuksia harrastusurani varrelta. Näin pääsin ”käymään kääntymässä” menneessä sekä suhteuttamaan ”menneen valoa” nykyhetken ymmärrykseen (mukaillen Bruner, 1994). Lyhyet tarinat ja fiktiot ovat autoetnografisten tekstien vaihtelevia muotoja (Ellis & Bochner, 2000). Autoetnografiset tekstit ovat tässä tällaisia – tutkijan henkilökohtaisia tarinoita suhteessa tutkimusaiheeseen. Kenttäpäiväkirjoista ja autobiografioista jalostetulla autoetnografisella narratiivilla pystyn gherardilaisittain yhdistämään oman toiminnallisuuteni, kokemukseni sekä ymmärrykseni ulkopuolisiin havaintoihin toisista.

Narratiivi on käsillä olevassa tutkimuksessa tapa järjestellä totuutta. Narratiivi on siten sekä osa työn tulosta että analyysitapa. Virallisesti analyysini alkaa muotoutua analyttisissä muistinpanoissa ja muistioissa. Epävirallisesti se ruumiillistuu etnografian ideoista ja aavistuksista – eräänlaisesta etnografisesta hytinästä. Lähilukemalla kokosin aineistosta eräänlaisen synteessin, ”uuden kertomuksen”. Uusi kertomus pyrkii tuomaan esiin sekä kokemuksiani että inhimillisiä ja ei-inhimillisiä toisia koskevia havaintoja, keskusteluita sekä reflektointia. Järjestelevää ja järkeilevää analyysia ohjasi läpikantava kyseleminen (Valtonen et al., 2010), joka koetteli käytäntöjä ja kokouman kytköksiä. Valmiit vinjetit-elementit ja niiden uudelleen analysointi toimivat kisakäytäntöä ja vesikokoumaa koskevan kokonaisymmärryksen – metanarratiivin – rakennuspalikoina.

Vesistöön pinnallistumista

Veneen ja miehistön liike pinnanpäällä on suunnitellun intensiivisen tai hitaan tempon rytmijärjestyksiä sekä suunnittelemattomia rytmihäiriöitä (Lefebvre, 2004;

Pantzar, 2013). Vesistömuodot sääntelevät kalastuskilpailun toteutuksen rytmejä, esimerkiksi järvivesistöt mahdollistavat kisatapahtuman vauhdikkaan yhteislähdön. Tällaisessa lähtötavassa veneet ovat seisahduneessa liikkeessä starttipaikalla. Lähtömerkin jälkeen veneet ampaisevat täyteen vauhtiin ja matkalle kohti apajapaikkoja. Tällainen lähtötapa on luonteeltaan ”vetouistelun kilpa-ajoa” (Kuva 1).

Kuva 1. Vetouistelun kilpa-ajoa.

Mahdollisimman nopeasti kulkevan veneen kyyditettävänä oleminen ei ole vaivatonta. Seuraava narratiivinen vinjetti kuvaa matkantekoa.

Kiitämme kohti apajapaikkaa. Edessämme, takanamme sekä sivuillamme uluvat toisten kisaveneiden moottorit korkeilla kierroksilla. Alumiiniveneemme pomppii aallolta toiselle.

Aallon harjan ja pohjan välisen rojahtavan ylös-alas-liikkeen aiheuttamat iskut ylittävät mukavuusalueen, kipu iskeytyy polviin. Haen huojuvalle seisonnalle tukea kaiteesta. Pohjoistuulesta yltäneet voima-aallot ryskyttävät veneen laitoja. Veden tyrskyt kastelevat veneessä olevia.

Onneksi veneen rattia pyörittävä kipparimme osaa sujuvasti ”kuunnella aaltoa”. Aaltorodeo jääkin pian taakse. Eteen avautuu aukeama järven selästä. Voimakkaammin ujeltava aavatuuli puhaltaa kasvoihin veneen liukuessa, vauhti tuntuu nyt hyvältä luissa!

Hymyni kurottuu poskiin – kuopan lumikiteeksi.

(Kenttäpäiväkirja kalastuskilpailun lähdöstä, Kemijärvi.)

Matkaava vene kohtaa sekä edelläkulkevien että ohittavien veneiden nostattamia yllättäviä ristiaaltoja. Veneen liike aallokossa koettelee kalastajan oleilua ja liikkumista venetilassa. Uistelija pyrkii mukautumaan hetkeen, jossa aallot vievät venettä sekä veneen liikuttamaa kalastajaa. Eteenpäin suuntautuvan liikkeen ohella veneessä liikkuvaa kehoa viedään intensiivisesti, puolelta toiselle ja ylhäältä-alas. Veneessä oleva uistelija yrittää mukauttaa liikutetun ruumiin asentoa omilla liikkeillään. Pyyntivauhdin hitaammassa rytmissä puolestaan miehistö suorittaa kalastuskäytännön tekoja veneen rajatussa tilassa: käyttävät kalastusvälineistöä ja sulauttavat kehonsa liikettä muun miehistön kehojen liikkeeseen sopivaksi.

Vesillä oleva vetouisteluvene hankitaan sen tarjooman mukaan. Veneen on mahdollistettava turvallinen käytännöntoteutus vesistön rytmihäroisissä olosuhteissa. Kisaveneen on myös annettava tilaa miehistön kalastusliikkeille sekä välineistön tarkoituksenmukaisille kiinnityksille. Voidaan sanoa, että vedessä liikkuvat veneet liikuttavat sekä kuluttajia että kulutusta. Yleisymmärrys, tieto toimivista tuotteista, liikkuu myös kalakavereiden keskuudessa – käytännönyhteisö opastaa kuluttamaan.

Taitavan veneen ohjaaja aistii liikkuvan veneen ”luonnetta”. Veneen uskotaan usein olevan elävä, ympäristöään ”aistiva kulkija” (Jalas, 2006). Sujuva veneen ohjaaminen, veneiden ja suurien aaltojen seassa, edellyttää asiantuntijuutta – tietämistä miten. Pätevä veneen ohjaaja kykenee valitsemaan rutiinillaan mahdollisista vaihtoehtoista sopivimman. Osaava on yhtä veneen kanssa – hän ei koe olevansa vain veneensä ohjaaja, hän on osa sen liikettä (Merleau-Ponty, 2000).

Ihmisen ja moottoriveneen kudelman tuottama liike-energia tarttuu vesistön ruumiiseen, se synnyttää luonnon artefaktin, voima-aallon. Tämä ihmisen tuottama materiaallinen ”väliintulo” muuntaa vedenpinnan omaa tilanteista materiaalista muotoa, sen horisontaalisvertikaalista liikettä. Hetkellisesti syntyvä rytmihäiriö, aaltojen pyörreliike on jatkuvassa yhteen tulemisessa oleva monimuotoinen muutos. Ei-inhimillinen vesistön ruumis kiskoutuu – mukaan veneiden aiheuttamiin voima-aaltoihin – inhimilliseksi. Inhimillisen veneartefaktin ja vesistön materiaalisten liikkeiden yhteentörmäysenergia kinnuaa myös veneessä olevaa vetistä ihmisruumista.

Vesistön pinta liikkuu horisontaalisen tason mukaisesti, lateraalisesti, suunnasta toiseen. Vesistön liikehdintä ilmenee myös vertikaalisesti suuntautuvana, jolloin veden pinta voi nousta tai laskea. (Adey, 2010.) Vedenpinnan aalloissa nämä molemmat liikkeet ilmenevät selkeästi. Luonnollinen aalto ei voi elää yksikseen, vaan sen on aina oltava osana laajempaa – toisia aaltoja tai vesistöä. Aallot eivät myöskään synny itsestään, usein aallon synnyttää tuuli.

9-10 m/s voimakkuudella puhaltava tuuli ja sen nostattamat aallot tekevät kalastamisen mahdottomaksi. Etenevien aaltojen puhaltaessa vedenpinnan yllä veteen syntyy pyörteitä. Tuuli pääsee tarttumaan näihin ”ryppyihin” ja alkaa kasvattamaan niitä. Pienet aallot ovat aluksi jyrkkiä, ne eivät murru, mutta ne alkavat kasvaa pituutta; nopeammin kuin korkeutta. Arvioin aaltojen olevan 0,7 m korkeita ja niiden harjoilla on valkoista vaahtoa. Ne ryttyyttävät kulkevaa venettä.

(Täydennetty mielen muistio Inari-järven aalloista.)

Tuulen muodostamat aallot veistävät vedenpintaa ja antavat vesistön olemukselle soljuvaa karaktääriä. Aallot määrittävät vesistön vaihtelevan olotilan (tyvenestä tyrskyävään) sekä sen olomuodon (Steinberg & Peters, 2015). Olomuodon piirteet (rauhallisesta raivoisaan) antavat vesistölle tähän liittyvän äänen – muminan tai mylvinnän. Tätä ääni-olemuksen kytkentää voi kutsua veden kohinaksi. (engl. nautical murmur, kirjoittajan oma suomennus; Serres, 1996.) Veden kohina on esillä vesikokouman päänäyttämöllä. Vesistön kohinan olomuoto voi mahdollistaa käytäntöä tai tehdä toiminnan vaikeaksi, jopa estää sen. Kohinan aaltojen ”kuuleminen” on tärkeä ennakoivan toiminnan taito (esim. veneen ohjaaminen). Uistelijat pyrkivät valmistautumaan tulevaan veden kohinaan myös ennen kisatapahtumaa. Mylvivät aallot pääsevät kuitenkin ajoittain yllättämään.

”Nyt alkaa pahin paikka”, isäni sanoo. Tyydyn vain nyökkäämään, sillä pelkään ääneni murtuvan ja paljastavan pelkoni. Tiedän mikä odottaa. Olemme yrittäneet valmistautua edessä olevaan kilometrin matkaan. Taipaleeseen, jossa tuuli puhalttaa esteittä koko seljän mitalta. Tuulinen aukeama innostaa sekä aaltojen kestoaikaa että pyyhkäisymatkaa – korkeaa aallokkoa.

Tuulen ja aaltojen voimakkuuden tuntee heti saaren suojan loputtua, joudumme suoraan ristiaallokkoon.

Aallot iskevät sekä veneen vasempaan laitaan ja keulaan, mutta myös toisiinsa. Sen tuloksena veneemme heittelee kuin ”Mikin kaarnalaiva”. Vaikuttaa kuin se menisi nurin, hetkenä minä hyvänsä. Ihminen tuntee itsensä pieneksi luonnonvoimien edessä.

(Kenttäpäiväkirja Kitka-järveltä, uisteluseuran mestaruuskisat.)

Vesistö on paikka, jossa epäluotettavuus, epäjohdonmukaisuus sekä epävakaus kohtaavat ja solmiutuvat (Anderson, 2012). Tämä solmiutunut paikka voi hetkenä minä hyvänsä näyttäytyä toisena, putkahtaa esiin uusien ominaisuuksien virtana, kytköksen rihmastona. Tämän johdosta vesistön ja ihmisen suhde toisiinsa on kaksijakoinen, yhtäältä se voi olla nautinnon ja hyvinvoinnin lähde ja toisaalta vesistö voi edustaa vaaraa ja vihamielisyyttä (Rhoden & Kaaristo, 2020). Vesille lähteville ja siihen ”pinnallistuville” pelkotilat ja voimattomuuden kokemukset tulevat tutuksi ennemmin tai myöhemmin.

Vaaraa uhkuva, aaltoileva vesistö tarjoaa myös yhteen tulemisen mahdollisuuksia. Uisteluveneessä olevat kalastajat samastuvat veden kanssa, he tulevat osaksi aaltoja samoin kuin aallot tulevat osaksi heitä, niin myötä- ja vastoinkäymisissä. Vastoinkäymisessä, kuten tyrskyjen vellonnassa, voidaan kokea yhteen tulemista veden ja valkoharjaisten aaltojen yhdistelmän kanssa. Veneen ja kalastajan materiaallinen hybridi on yhtä veden kohinan kanssa. Ymmärrys aaltojen ilmaisemasta vesistön voimasta valkenee sen kokeneelle, muodostaen uutta ajattelun ontologista pohjaa, tällöin kalastaja vedenkaltaistuu.

Vedenkaltaistunut uistelija oppii aistilliskehollisen kokemuksen kautta kokoumayhteyksien kudelman merkityksiä. Käytännönymmärrys erityisesti sään ja sen eri muotojen määrävallasta on ”ankkuroitu” ymmärrykseen. Sää orkestro

aaltojen ja vetouistelun peruspoljennan. Sään materiaaliset olomuodot, kuten tuuli, muovaavat toiminnan rytmiä. Tuuli aiheuttaa myös vesistön rytmihäiriöitä, nostattaa tyvenestä tyrsdyn. Tahdittaa kalastuskoreografian letkeästä "salsasta" rymisteleväksi "rumbaksi". Sää siis määrää ja sitä on määritettävä. Ounastellakseen tulevaa säätä osaavat kalastajat perehtyvät ennakkoon meteorologisiin ennusteisiin. Kilpailijat havainnoivat myös itse luontoa ja sen aistillisia vihjeitä, he pyrkivät lukemaan säätä.

Moottorivetouistelijoiden kanssakäynti pintavesistössä koskettaa kaikkia perusaistejamme, mutta myös kehon liike- ja tasapainoaisteja. Kehot ovat osa aistimaansa luonnon muuttuvaa ympäristöä. Aisteja itsessään voidaan pitää tilan jäsentäjinä ja paikan määrittäjinä. Tällöin merkitysvapaa luonnontila muovautuu erityiseksi ja merkitykselliseksi, kehollisaistilliseksi vesikokoumaksi – kalastajien "pyhätöksi".

Sukellus pinnanalle

Kalastuskäytännössä toteutuva kalan ja kalastajan välinen vuorovaikutussuhde edellyttää kohtaamista ja toisiinsa tutustumista. Kalalajistoa miellyttävä pinnanalainen vesistömaisema ei anna itsestään merkkejä pinnanpäälle. Kalastajien tehtävänä on etsiä "kalan paikka" vesistön kätköistä. Vetouistelussa tämä tarkoittaa löytöretkeä, aktiivista mutta hidasta paikannusliikettä vedenpinnan päällä. Etsijän kaikuluotaava katse on vedenpinnan alla. Kielikuvana kalastajat sukeltavat syvyyksiin, kalojen vesiperälle.

Vesisade on tauonnut. Hennot aallot rikkovat väreillen järven pintaa. Hetkeä aikaisemmin hakanneet aallot ovat myllertäneet veden sameaksi. Katseeni lipuu pitkin järven selkää. En näe rantoja, eikä katseeseen tartu minkäänlaista "maamerkkiä", saarta tai karia. Ainoastaan tasaista veden pintaa, silmänkantamattomiin. Voisi sanoa, että olemme keskellä ei mitään.

Älä huoli, tiedämme, mitä me teemme, missä olemme. Olemme tismalleen siellä missä pitää – piileskelevässä ottipaikassa.

Siirrän katseen kohti kaikuluotaimien kuvaruutuja. Uusi uljas maailma, eläväinen pinnanalainen maisema avautuu. Kaikuluotain piirtää esiin jyrkän syvänteen seinämän, joka viettää kohti järven pohjaa. Näytöllä ilmenee liikkuvia eri muotoisia ja värisiä hahmoja. Osaava tunnistaa näyttöruudulla lilluvat keltaiset pilvet isoiksi kalaparviksi ja niiden ympärillä hyörivät banaanimaiset kaaret petokaloiksi. Näyttöön piirtyy myös pohjantuntuman rantu, häivähdys purppuraa. Se on harppauskerros, ilmentymä erilaisista veden lämpötilakerroksista – sopivan lämpöistä siis. Pohjan kelta-punakerrostuma kertoo pinnan olevan pehmeää, kasvistollista ja ravintorikasta. Ihanneolosuhteet haulle, mielitylle saaliskalalle.

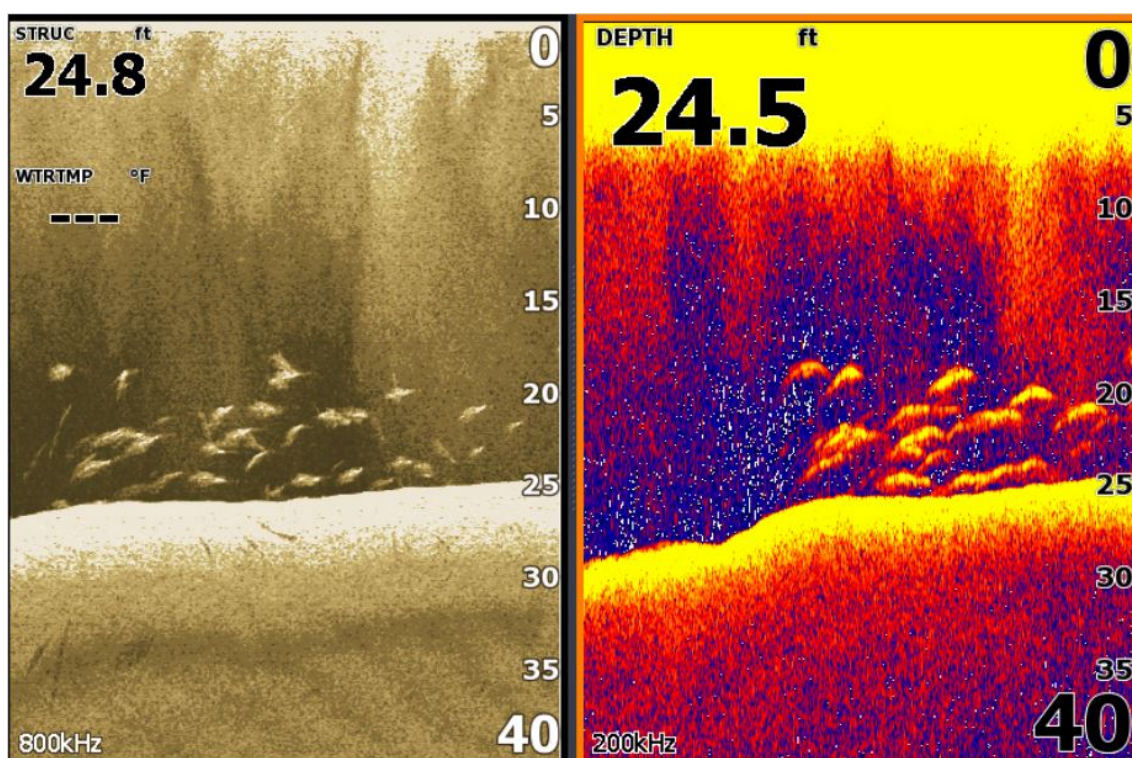
(Vinjetti kalan löytöretkestä, Kemijoki.)

Ihmiselle näkemättömän vesistön havainnointi, vedenalaisen maailman tarkkailu, tapahtuu kaikuluotaimien avulla. Kaikki paikat eivät "nappaa". Pinnanalainen vesistötyyppi ja sijainti sekä veden laatu määrittelevät minkälaisia kaloja kykenee

elämään sen huomassa. Vesistön sisäiset erityispiirteet, kuten esimerkiksi syvänteen seinämä, luovat puitteita toimivalle kalojen ekosysteemille. Kaikuluotauksen yleisäntönä on etsiä epänormaalia, jotakin, joka rikkoo monotonisuutta vesistömaisemassa. Tällaiset maisemat ovat erityisiä kaloille. Jyrkkä seinämä on tällainen pohjanrakenteen poikkeama. Se houkuttelee tykönsä eliöiden ja kalojen ravintoketjuja, eliöitä etsiskeleviä pienikokoisten eväkkäiden parvia ja näiden luo uiskentelevia petokaloja. Vesistön kalarikkaus tekee niistä kalastajille potentiaalisia kalan kohtauspaiikkoja, erityisiä apajia. Vesistön tilannekohtaisessa olomuodossa tapahtuu alati muutoksia, esimerkiksi veden lämpötilassa ja sen happipitoisuudessa, apajapaikkakaan ei tarjoa aina mukavuusaluetta kaloille – ne siirtyvät muille maille.

Lappilaiset vesistöt ovat perusväriltään tummia. Edes kirkkaassa vedessä pinnanpäällinen valo ei kanna syvälle. Kaikuluotain toimii kalastajan katseen jatkeena. Ilman kaikuluotaimen tuottamaa aistillista tietoa uistelijat hapuilevat sokkona. Kaikuluotaimen pinnanalaisesta näkymästä (Kuva 2) saatava visuaalinen ”aistimus” ei muunnu itsestään aistiviisaudeksi. Aistillinen tieto on osattava suhteuttaa paikantuneeseen käytännön ymmärrykseen.

Kuva 2. 3D- ja 2D-kaikuluotaimen pinnanalainen näkymä.

Kuvassa 2 on yhdistetty kahden erilaisen kaikuluotaimen ja erillisen monitorinäytön ilmentämät pohjakuvat. Vanhemmat 2D-kaikuluotaimet (Kuva 2, oikeapuoli) tuottavat akvarellimäistä näkymää veneen alta. Sen merkityksen ymmärtäminen vaatii havainnoijalta ”luovaa tulkintaa”. Uudemmat 3D monitori- ja anturiyhdistelmät (Kuva 2, vasenpuoli) kykenevät tuottamaan jopa 360 °-kuvastoa pinnanalaisesta, näkymää alla, edessä sekä sivulla olevista pohjanmuodoista sekä

siellä olevista eliöistä ja asioista. Kalojen paikallistaminen voi helpottua, mutta paikantuminen ei yksistään riitä. Pelkkä tieto kalojen olinpaikasta ei tuo kalaa veneeseen. Pinnanpäällinen ja pinnanalainen maailma eivät vielä kohtaa. Tietoisuus läsnä olevista, mutta kalastajaa karttavista, eväkkäistä voikin aiheuttaa tuskaa (vrt. Borgeson, 2013).

Kalastajien on saatava yhteys kalaan, perehdyttävä kalojen elintapoihin – kalojen käytäntöihin. Kalan ja kalastajan kohtaamista sekä lajien välistä kommunikaatiota mahdollistaa vesistö (Bear & Eden, 2011). Vesistön uumenista etsitty petokala uiskentelee omia vedenalaisia reittejään. Sillä on omat toimensa ja vuorokautiset keholliset rytminsä, jotka muodostavat sen salaisen maailman. Petokalan arkea on liikkua aistiensa avulla saaliinsa perässä tai vaihtoehtoisesti pysähtyä nukkumaan. Tällainen liikehdintä on kalan omaehtoista liikettä.

Pinnanpäältä kumuloituva veden sää vaikuttaa suoranaisesti eri kalalajistojen arkielämään. Se sanelee kalojen pinnanalaisia liikkeitä, mihin kala asettuu ja mitä elintapa-käytäntöjä se voi suorittaa. Kalojen mobiliteettiin, liikkeeseen tai liikkumattomuuteen, vaikuttaa vesistön ohella myös ihmiset. Kala voi yhtäältä karttaa kalastajan läsnäoloa ja hänen aiheuttamia aistiärsyksiä. Toisaalta kala voi myös kiinnostua kalastajan toimista ja tehdä tuttavuutta aistillisesti kiehtovien vieheiden kanssa.

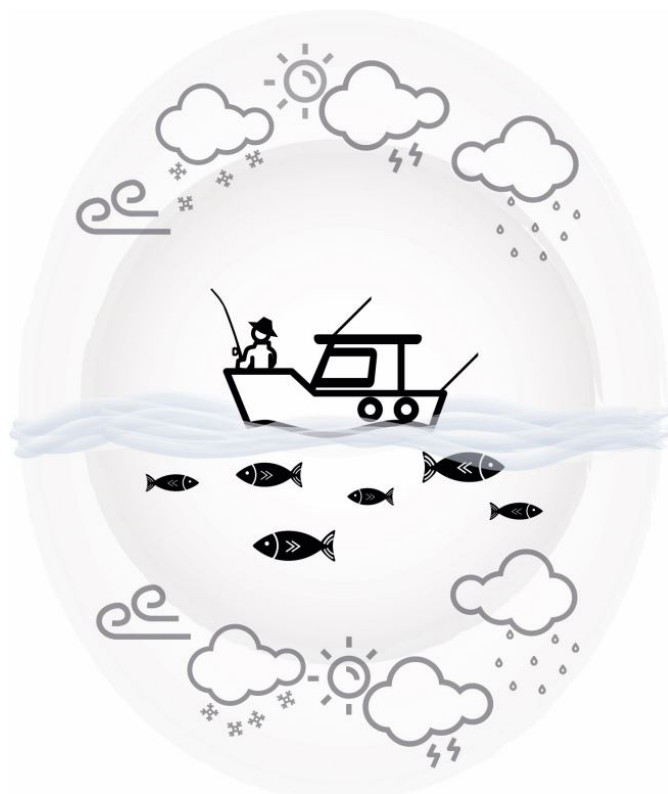
Kalastuskilpailukäytännössä ympäröivän hyvän sään (vrt. Agapito et al., 2014) merkityksen määrittää kala. Saman veden äärellä olevalle auringonottajalle porottavan kuuma kesäilma on toivottu, kalastajalle se on toivoton. Auringonpaisteen ja kuumenevan pintaveden vuoksi kalat liikkuvat vähemmän ja asettuvat syvälle. Pinnanpäällisten rytmihäiriöiden, sateen ja tyrskyaaltojen, jälkeen pinnanalaiset vesimassat ovat myllerryksessä. Tämän seurauksena vesistön ravintoketjut intoutuvat aterioimaan. Tämä tekee ”koiranilmasta” kalastajalle siedättävän. Kalastajan on mietittävä sateessa värjöttävää omaa kehoaan ulommaksi. Uumoiltava miten pinnanpäällisen sää kumuloituu pinnanalaiseen sähän? Miten valitseva olosuhde vaikuttaa kalan aistilliskehollisuuteen? Osaava kalastaja pyrkii harjaantumisen kautta tutustumaan kalan vedenalaiseen maailman käytäntöihin sekä kalan ruumiinkieleen – aistimaan kuin kala.

Onnistuneiden käytäntökimppujen jälkeen kalastaja on löytänyt vesistössä oleilevan kalan ja valitsemaan vieheen, joka vetoaa kalan aistivietteihin. Koukuttumisen tapahduttua, kalastaja ja kala ovat yhteydessä toisiinsa ilman suoraa kehollista kontaktia. Kala on kuitenkin kalastajan ”näppituntumassa”, sillä vapa ja siima toimivat kontaktina muutoin etäiseen kumppaniin. Niiden kautta voi tuntea kalan liikkeitä värähtelynä – kalastaja ”näkee” tällöin käsillään. Väsytyksen temmon määrittää vastavuoroin joko kala tai kalastaja. Kalan iskiessä ja sen väsytyksen aikana kalastajat siirtyvät kärsimättömän odottamisen tilasta innostuneen jännittyneisyyden viretilaan. Onnistunut haavitseminen on lopullinen tapa päättää väsytykset, siinä kala saatetaan havaksesta veneen pohjalle. Kuoleva kala voi synnyttää kalastajassa myös katumusta, toiveajattelua siitä, että

kalakilpailussa kumpikin ”kisakumppani” voisi voittaa ja pysyä elossa – muuallakin kuin muistoissa.

Kalastuskilpailukäytännön vesikokouma

Kalastuskilpailukäytännössä vesikokouman osaelementit ovat a) pinnanpäällinen ja -alainen vesistö, b) pinnanpäällinen ja -alainen sää, c) kalat ja d) kalastaja(t) ja moottorivene sekä kalastusartefaktit. Vesikokouma on elementtien – ei-inhimillisen materian, eliöiden, ihmisten – kohtaamisten kudelma. Nämä tekijät omaavat omaa toimijuutta myös vesikokouman kytköksien ulkopuolella.

Kuva 3. Kilpailukäytännön vesikokouma.

Kuvan 3 illustroima vedenpinta ei ole vesikokouman elementtejä erottava tekijä, se on veteen piirretty viiva. Pinnanpäälliset ja pinnanalaiset toimijat ja toiminta ovat tilanteisesti kytköksissä toisiinsa. Kaikki toimijat voivat olla läsnä molemmissa ulottuvuuksissa – kalatkin voivat hypellä pinnan päällä tai päätyä veneeseen. Materiaalinen ja kehollinen liike on yhteinen nimittäjä vesikokouman elementeille. Pinnanpäällinen ja pinnanalainen vesi sekä sää ovat alituisessa liiketilassa. Vedessä olevat kalat uiskentelevat tai ovat liikkumattomia. Pinnanpäällä olevat kalaveneet liikkuvat ja kalastajat liikkuvat sekä veneen mukana että veneessä. Liike muuttaa ja yhdistää myös eri toimijoiden käytäntöjä.

Elementtien välisiä yhteyksiä voidaan ajatella suhteiden rihmastona, jossa eri osapuolten käytännöt vaikuttavat tai kykenevät vaikuttamaan toinen toisiinsa. Kalastuskilpailukäytännön vesikokouma on siten toimintojen ja tapahtumien

sekainen suhdeverkosto. Se on alituiseissa muutostilassa oleva tavanomaisten ja tavanomaisesta poikkeavien kytköksen järjestys, kaoottinen verkosto, joka ei koskaan järjesty samankaltaisesti. Muuntuvat kytkökset syntyvät elementtien käytännöistä, siten vesikokoumakin syntyy käytännöistä. Vesikokouman polttopisteeseen ei asetu siis yksittäinen toimija vaan itse toiminta ja sen kautta avautuvat materiaalien kohtaamisten kudelmat, yhteenliittymisen kaikkeus ja aistilliset-kehollisen toiseksi tulemisen mahdollisuus. Toiminnan osana, kalastajat voivat eläimellistyä tai vedenkaltaistua sekä vesistö ja kala voivat kiskoutua inhimilliseen.

Palvelumaisema-käsitteelle (mm. Bitner, 1992) keskeinen inhimillinen palvelutarjoama luisuu tässä yhteydessä päänäyttämöltä kulusseihin. Luontoympäristön puitteet ovat palvelumaisemakirjallisuutta soveltaen oleellisia ambient-taustatekijöitä (Fredman et al., 2012). Vesiympäristön tekijät, kuten muuttuva sää, puolestaan nousevat kulusseista päärooleihin. Vesiympäristön muuttuvuus takaa sen, ettei palvelukokemus ole standardoitavissa. Kilpakalastajien kokemukset liudentuvat paikantuneeseen käytäntöön ja sen keholliseen ja aistilliseen ”arkiseen” toteutukseen. Pohtikaamme esimerkiksi kylmiä käsiä, jotka pitävät otteessaan limaista kalaa tai aristavia takamuksia röykyttävän venekyydin jälkeen. Koetut elämykset voivat olla myös affektiivisia, liittyä hengen hätään myrskyssä tai kalan saamisen voitonriemuun. Vesiympäristön kulutus on kanssa luontia – arvo muodostetaan humaanin asiakkaan (kalastaja) ja posthumaanin vakioasiakkaan (kala) sekä tarjoajan (vesiympäristö) kohtaamisissa. Vesiympäristö ei ole vain näyttämö, se on myös näyttelijä sekä näytelmän kanssakirjoittaja.

Lokia lukemassa

Tutkimus piirtää esiin kalastuskilpailukäytännössä yhteen kietoutuvaa ja muuntuvaa ihmisen ja ei-inhimillisen materiaalista kohtaamista vesistöympäristössä. Artikkelissa ehdotetaan vesikokouman käsitettä kuvaamaan tätä dynaamista koreografiakokonaisuutta. Vesikokouman teoreettinen viitekehys sisältää vallalla olevia vapaa-aika- ja matkailututkimuksen kehollisaistillisen liikkeen ja performatiivisuuden keskusteluja, mutta yhdistää ne inhimillisten, mutta myös ei-inhimillisten, käytäntöjen keskiöön. Huomion kohteena on myös käytäntöihin liudentuva ihmisten ja ei-inhimillisten kulutustuotteiden sosio-materiaalinen kanssakäynti. Vesikokouma tuo esiin sen, että vesistö, kala ja sää eivät ole passiivisia ihmistoiminnan kohteita tai toiminta-alustoja. Vesikokouman toimijoiden kohtaamisissa kalastaja on harvoin hallitsevassa asemassa. Ihmiskeskeisyys ei ole keskiössä. Päinvastoin, näissä kohtaamisissa ihminen usein tempautuu, tai jopa haluaa tulla, toiseksi – ei-inhimilliseksi. Sujuva toiminta osana vesikokoumaa edellyttää osaavilta ihmistoimijoilta kalastuskäytäntöjen sopeuttamista ja uudentamista, toimien toisteista harjoittamista muuttuvassa vesiympäristössä – tilanteisiin heittäytymistä. Seuraavaksi esittelen tutkimuksen kontribuutiota kulutustutkimuksen, vapaa-aika- ja matkailututkimuksen vesiympäristöaktiiviteettikeskusteluun. Esittelen kontribuutiota vesikokouman elementtien – vesistön, sään, kalan, ja kalastajan – kautta.

Vesikokouman vesistö-elementtiä käsittelevät tutkimuskeskustelut ovat pitäytyneet ”maankaltaistuneiden” tutkimuksien lähtöoletuksessa, joka tyytyy katsastamaan yksiulotteisesti, vain pinnanpäällistä vedenpintaa ja vesistömaisemaa (mukaillen Urry & Larsen, 2011). Tässä tutkimuksessa toiminnallinen vesistömaisema rakentuu kahdesta toisiinsa yhteen liittyvästä affektiivisesta osamaisemasta, pinnanpäällisestä ja pinnanalaisesta. Vesistön pinnanalaisuuden huomioiminen tuo moniulotteisuutta luontotilan tarkasteluun. Pinnanpäällisen veden ja aktiviteetin tutkimukset ovat käsitelleet vesillä tapahtuvaa surffausta ja veden aaltoilevuutta (Canniford & Shankar, 2013) sekä koskenlaskua ja virtaavan veden voimaa (Arnould & Price, 1993). Kanaaleissa tapahtuvassa matkailussa on puolestaan huomioitu veden korkeuden vaikutuksia vesistömatkan rytmiin (Rhoden & Kaaristo, 2020). Pinnanpäällisessä tarkasteluissa on siten huomioitu visuaalisesti havaittava veden horisontaalinen ja vertikaalinen liike. Vesi liikehtii myös pinnanalla, silmiemme näkemättömissä. Vedenalaiset virrat ja veden lämpötilan muutokset ovat osa tällaista pinnanalaista liikettä. Muutokset näissä liikkeissä kumuloituvat myös pinnanpäälle. Ne vaikuttavat veden virtaukseen tai veden muuhun olomuotoon, kuten jäätymiseen. Veden pinnanalainen pohja on vesistön jatkumo ja sen vähäisen liikkeen muoto vaikuttaa myös veden pinnanpäälliseen ja siihen liittyviin aktiviteetteihin. Ymmärtääkseen vesistöä toiminnallisena entiteettinä on katsottava pintaa syvemmälle.

Vesikokouman elementti sää vaikuttaa yhtäältä inhimilliseen toimintaan luonnon palvelumaisemassa. Toisaalta sää määrittää myös ei-inhimillisten vesistön ja sen eliöiden käytäntöjä. Sään ruokkimat rytmihäiriöt vaativat kalastajilta ja kaloilta omia sopeuttavia, paikantuneita käytäntöjä. Rytmihäiriön jälkeinen vesistön tila on usein pinnanpäältä rauhallinen, mutta pinnanalta myllertynyt. Odottamaton ja haasteellinen palvelumaisema ei ole vain varjopuoli toimintakäytännössä (vrt. Canniford & Shankar, 2013; Tumbat & Belk, 2011). Rytmihäiriöissä on mahdollista kokea toiseus. Tyrskyjen vellonnassa voidaan samastua veden kanssa. Kalastajat tulevat osaksi aaltoja samoin kuin aallot tulevat osaksi heitä, niin myötä- ja vastoinkäymisissä. Ymmärrys aaltojen ilmaisemasta vesistön voimasta valkenee sen kokeneelle, muodostaen uutta ajattelun ontologista pohjaa, tällöin kalastaja vedenkaltaistuu. Tämä näkökulma täydentää näkemystä luontoelementin toimijuudesta (Cloke & Perkins, 2005). Liittyvä pelon kokemus liudentuu kanssatulemisen tapahtumin. Se ei ole kuitenkaan luonteeltaan subliimia tai pelon itsensä voittamista (vrt. Arnould & Price, 1993). Se on pikemminkin pelkoa olemisen kiikkeryydestä. Toiseksi tulemisen epäonnistumisesta, aallon rytmiin samastumattomuudesta. Näihin tapahtumiin, paikantuneisiin käytäntöihin, liittyy myös muuttuvia aistillisia kokemuksia. Kuten esimerkiksi veden kohinan kokemuksia, jotka aiheuttavat aistimuksia niin kalastajan korville kuin kalan kylkiviivalle.

Vesikokouman elementti kala on tutkimuskontekstissa luonnonvarainen vedeneläjä. Kala on usein ihmisaisteilta kätketty. Kalastuskäytäntö on keino päästä sanattomaan vuorovaikutukseen tämän vedeneläjän kanssa. Vuorovaikutus tapahtuu yhtäältä ”kehonkieltä” painottaen ja toisaalta ilman varsinaista

liikyyhteyttä. Konkreettinen kontakti tapahtuu kalan tarttuessa kalastajan pyyntöön, jolloin kalastajan ja kalan kehot yhdistyvät toisiinsa siiman välityksellä. Toisin kuin kinestetiikassa, tässä kontaktissa ei olla kehollisesti kiinnostuneita oman kehon liikkeestä, huomio on toisen kehossa. Tutkimus täydentää, kohteen ja tavan kautta, ihmisen ja eläimen väliseen vuorovaikutukseen liittyvää posthumanistista keskustelua. Aiemmissa keskusteluissa painottuvat katsannot maan pinnanpäällisiin kumppanieläimiin sekä domestikoituneisiin eläimiin (mm. Haraway, 2008; Syrjälä & Norrgrann, 2019). Eläimet huomioivissa keskusteluissa toimijuutta on harvemmin analysoitu aistilliskehollista lähtökohdista (Haanpää & Garcia-Rosell, 2020). Tässä artikkelissa perehdytään harvoin tutkittuun kalaan. Tutustuminen ei tapahdu liikiyhteydessä vaan etäisesti, havainnoimalla kaikuluotaimella kalojen kehonkieltä sekä muuta ei-inhimillistä materiaa. Tutkimuksen harjoittama aistietnografinen kokonaisuus, erityisesti sen sisältämä monilajinen etnografinen ote, täydentää puolestaan kulutustutkimuksellista etnografian (mm. Valtonen, Markuksela & Moisander, 2010; Markuksela, 2013) metodologista korpusta.

Vesikokouman elementti kalastaja ottaa tutkimuskontekstissa osaa järjestettyyn kalastuskilpailuturnaukseen. Kilpaileminen ilmiönä ilmenee yhteisöllisyyttä rakentavana tekijänä (vrt. Tumbat & Belk, 2011). Haastavat vesistöolosuhteet kannustavat uistelijointa ”puhaltamaan yhteen hiileen”. Kilpailu avaa yhteyksiä myös ei-inhimilliseen kalayhteisöön. Kalakilpailuja voitetaan tai hävitään yhdessä – kalastajien ja kalojen kanssa. Humberstonen (2011) mukaan merellistä paikkaa tehdään ”fiilistemällä”. Tämä tutkimus korostaa kuitenkin sitä, että kilpailukäytännössä vesiympäristöä kulutetaan ennen muuta kehollisen toiminnan ja artefaktien kautta. Kehollisessa toiminnassa ei kohdata ainoastaan vesistöä vaan vesikokouman kokonaisuus. Kohtaamisessa vesikokoumaan sopeudutaan toteutuvissa aistilliskehollisissa käytännöissä – fiilistelyn asemasta, paikka tehdään (vrt. Humberstone, 2011).

Kalastajan kehollinen toiminta sisältää tavoitteellista toimintaa kohdata kala kehollisesti. Tässä toiminnassa kalastaja virittäytyy havainnoimaan kalan elämän toimien ilmentymisiä. Kalastaja ponnistelee pääsemään samalle aallonpituudelle kalan kehollisesta tekemisestä. Kalastaja pyrkii loitontumaan ihmiskäytännöistä, omista ”kalajutuista”. Kalastaja pyrkii ortega-y-gassianin ajattelun mukaisesti lähentymään kalaa ja sen elämää. Olemaan avoin kalalle, aistimalla kuin se, kalastaja eläimellistyy. Näin hän oppii tunnistamaan ja hahmottamaan piirtyviä kalan aistilliskehollisia tarinoita, saamaan ”juonesta” kiinni. Kalastavasta tutkijasta tulee tällöin ”kalan juttujen” haamukirjoittaja tai lukija. Kalastaja asettautuu siis kalan käytännön ymmärrykseen, ei niinkään sen sisäiseen kokemusmaailmaan (Mueller, 2017). Vastavuoroisesti kala voi kalastuksen aikana tempaantua tulemaan ihmiseksi, ainakin tulemaan sinuksi kalastuskäytännöistä. Siten kala ei käyttyädy vain kalastajan mukaan vaan hänen kanssaan (Haraway, 2008).

Kalakytköksen mahdollistavissa kalastuskäytännöissä kalastajat hyödyntävät toimijuutta omaavia sosio-materiaalisia artefakteja, kuten moottorivenettä ja kalastusvälineitä. Tutkimus tuo esiin kulutustuotemateriaalisuuden toiminnallisuutta

sekä tuotteisiin liudentuvaa aistillisuutta ja ulottuvuuksia, jotka täydentävät niihin liitettyjä aiempia kulttuurillisia merkityksiä (vrt. Borgeson, 2013). Venemiehistön suhde vetouisteluveneeseen on läheinen. Veneen kippari voi tuntea olevansa yhtä ohjaamansa eloisan veneen kanssa. Moottorivene yhdistää myös venemiehistöä ja ei-inhimillistä vesistöä. Moottoriveneen liike liikuttaa yhtäältä miehistöä vesistössä, toisaalta myös vesistöä, synnyttämällä voima-aalloilla. Kaikuluotain puolestaan toimii kalastajien näköaistin jatkeena. Tässä sosio-materiaalisessa kytköksessä teknologia ei valjasta luonto-osapuolta (vrt. Canniford & Shankar, 2013), se mahdollistaa toiseutta. Kaikuluotain ei tuota ainoastaan visuaalista mitattavaa tietoa. Yhdessä vesistön kanssa, se tarjoaa mahdollisuuden kalastajan ja kalan väliseen "aistivoimaiseen" kehonkieliseen kommunikaatioon. Kaikuluotaimen ja kalastajien kanssatuottama "aistiviisuus" selkiyttää käsitystä luonnon laatiman käsikirjoituksen juonenkuluista ja valaisee kalan salaista maailmaa. Nämä kanssakäynnit edustavat ihmisen ja ei-inhimillisen materian ja elävän luonnon välistä kehollista, emotionaalista sekä affektiivista kohtaamista – sosio-materiaalista kudelmaa.

Artikkelin uudenlainen novelli vesikokouman käsite tarjoaa tutkijoille havainnollistavan ja soveltamiskelpoisen viitekehyksen tutkia luontoon liittyviä vapaa-ajan aktiviteettien kulutuskäytäntöjä ja niihin liittyviä posthumaaneja toimijarihmastoja. Se tuo esiin aiemman tutkimuksen ihmiskeskeisen katsannon ja liittyvän ihmisen päämäärä- ja kokemushakuisuuden sekä tämän riittämättömyyden. On paradoksaalista, että mahdollisesti vahingoittavan ihmiskäytännön tarkastelun kautta voimme tunnistaa tarvetta arvostaa toista elämänmuotoa, vedenalaista elämää. Vesikokouman esimerkki kannustaa tutkijoita toimimaan toisin. Perimiltään kyse on tutkimuksen ontologiasta, näkemyksestä ja uskalluksesta tarkastella asioita eri tavalla ja erilaisista lähtökohdista. Lähtökohdista, jotka haastavat ihmisen ensisijaisuuden ja ottavat esimerkiksi kalan kaltaiseksi ja veden vertaiseksi sekä sään sisarukseksi. Lähtöoletukseen, jossa ihminen ei voi asettaa määrääviä rajoja ympäröivälle keholliselle materialisuudelle ja tapahtumille. Kalastuskilpailu on kiistatta ihmiskeskeinen käytäntö, mutta sen kautta voi mainiosti peilata yhteiseloaan ei-inhimillisen ja monilajisen maailman kanssa. Sitä jotain, jota ei voi täysin ymmärtää, mutta yrittää voi. Kurottautumalla pinnalta vesiperäiseen ja pinnanalaiseen – asettumaan kalaksi tai valkoharjaiseksi aalloksi.

Lähteet

- Adey, P. (2010). Vertical security in the megacity, *Theory, Culture and Society*, 28(7-8), 173-187.
- Agapito, D., Valle, P. & Mendes, J. (2014). The sensory dimension of tourist experiences: Capturing meaningful sensory-informed themes in Southwest Portugal, *Tourism Management*, 42, 224-237.
- Anderson, J. (2012). Relational places: the surfed wave as assemblage and convergence, *Environment and Planning D: Society & Space*, 30(4), 570-587.
- Arnould, E.J. & Price, L.L. (1993). River Magic: Extraordinary Experience and the Extended Service Encounter, *Journal of Consumer Research*, 20 (1), 24-45.

- Bear, C. & Eden, S. (2011). Thinking like a fish? Engaging with nonhuman difference through recreational angling, *Environment and Planning D* 29(2), 336-352.
- Bear, C. & Bull, J. (2011). Water matters: agency, flows and frictions, *Environment and Planning, A* 43(10), 2261-226.
- Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter: a political ecology of things*, Duke University press.
- Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Cambridge: Polity Press.
- Bruner, J. (1994). The remembered self. Teoksessa U. Neisser & R. Fivush (toim.), *The remembered self: Construction and accuracy in the self-narrative*, (pp. 41-54), Cambridge: Cambridge University Press.
- Bitner, M. J. (1992). Servicescapes: The Impact of Physical Surroundings on Customers and Employees. *Journal of Marketing*, Vol. 56 (6), 57-71.
- Bowles, B., Kaaristo, M., Rogelja Caf, N. (2019). Dwelling on and with water - materialities, (im)mobilities and meanings: Introduction to the special issue. *Anthropological Notebooks*, 25 (2), 5-12.
- Borgerson, J. L (2013). The Flickering Consumer: New Materialities and Consumer Research, *Research in Consumer Behavior*, Vol. 15, 125-144.
- Bowles, B. O. L., Kaaristo, M., & Rogelja Caf, N. (2019). Dwelling on and with water – Materialities, (im)mobilities and meanings. Introduction to the special issue. *Anthropological Notebooks*, 25(2), 5-12.
- Canniford, R. & Shankar, A. (2013). Purifying Practices: How Consumers Assemble Romantic Experiences of Nature, *Journal of Consumer Research*, 39(5), 1051-69.
- Casey, E. (1996). How to Get From Space to Place in a Fairly Short Stretch of Time: Phenomenological Prolegomena. Teoksessa Feld, S. & Basso, K. H. (toim.), *Senses of Place*, (pp. 13-52), Santa Fe: New Mexico School of American Research Press.
- Chen, C., MacLeod, J., & Neimanis, A. (2013). *Thinking with water*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Cloke, P., & Perkins, H. C. (2005). Cetacean performance and tourism in Kaikoura: New Zealand, *Environment and planning D: Society and Space*, 23(6), 903-924.
- Colebrook, C. (2002). *Understanding Deleuze*. Allen & Unwin, Crows Nest.
- Cowx, I. G. (2002). Recreational fishing. Teoksessa P. B. J. Hart & J. D. Reynolds (toim.), *Handbook of fish biology and fisheries*, (pp. 367-390). Oxford: Blackwell Science, Vol. II.
- Eden S. & Bear, C. (2011). Reading the river through 'watercraft': environmental engagement through knowledge and practice in freshwater angling, *Cultural Geographies* 18, 297-314.
- Ellis, C. & Bochner, A. (2000). Autoethnography, Personal narrative, Reflexivity: Researcher as Subject. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. (toim.). *Handbook of Qualitative Research* (2nd ed.), (pp. 733-768), London: Sage.
- Dashper, K. (2017). Listening to horses: Developing attentive interspecies relationships through sport and leisure. *Society and Animals*, 25(3), 207-224.
- Delanda, M. (2006). *A New Philosophy of Society: Assemblage Theory and Social Complexity*. Bloomsbury, London.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1988). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Deleuze, G. (1988). *Spinoza: Practical Philosophy*. San Francisco: City Lights Books.
- Fossgard, K., & Fredman, P. (2019). Dimensions in the nature-based tourism experiencescape: An explorative analysis. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 28(12), 1-16.

- Gherardi, S. (2009). Introduction. The Critical Power of the Practice Lens, *Management Learning*, Vol. 40(2), 115-128.
- Gibbs, L. M. (2013). Bottles, bores, and boats: agency of water assemblages in post/colonial inland Australia. *Environment and Planning A: international journal of urban and regional research*, 45(2), 467-484.
- Fuentes, C. (2014). Green materialities: Marketing and the socio-material construction of green products. *Business Strategy and the Environment*, 23(2), 105-116.
- Fuentes, C. & Sörum, N. (2018). Agencing ethical consumers: smartphone apps and the socio-material reconfiguration of everyday life, *Consumption Markets & Culture*, 22(2), 131-156.
- Fredman, P. , Wall-Reinius, S. & Grundén, A. (2012). The Nature of Nature in Nature-based Tourism *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 12(4), 289-309.
- Haakana, H. (2018). *Vesistöopas, Suomen Luonnonsuojelun Tuki*, Mikkeli.
- Haanpää, M. & García-Rosell, J-C. (2020). Understanding performativity and embodied tourism experiences in animal-based tourism in the Arctic. *The Routledge Handbook of Tourism Experience Management and Marketing*, 229-237.
- Haraway, D. J. (2003). *The companion species manifesto: Dogs, people, and significant otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Haraway, D.J. (2008). *When species meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Hill, T., Canniford, R. & Mol, J. (2014). Non-representational Marketing Theory. *Marketing Theory*, 14(4), 377-94.
- Howes, D. (2005). An introduction: Empire of the senses. Teoksessa D. Howes (toim.), *Empire of the senses: The sensual culture reader* (pp. 1-20), Oxford: Berg.
- Hui, A. (2012). Things in motion, things in practices: How mobile practice networks facilitate the travel and use of leisure objects, *Journal of Consumer Culture*, 12(2), 195-215.
- Humberstone, B. (2011). Embodiment and social and environmental action in nature-based sport: Spiritual spaces. *Leisure Studies*, 30(4), 495-512.
- Hurn, S. (2012). *Humans and other animals: Cross cultural perspectives on human-animal interactions*. London: Pluto Press.
- Jalas, M. (2006). Making Time The art of loving wooden boats, *Time & Society*, 15(2-3), 343-363.
- Jones, J. P., Woodward, K. & Marston, S. A. (2007). Situating Flatness, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32 (2), 264-76.
- Kennedy, R., Zapasnik, J., McCann, H. & Bruce, M. (2013). All Those Little Machines: Assemblage as Transformative Theory. *Australian Humanities Review*, 55, 45-66.
- Krause, F. & Strang, V. (2016). Thinking Relationships Through Water, *Society & Natural Resources*, 29(6), 633-638.
- Latour, B. (1992). Where Are the Missing Masses? The Sociology of a Few Mundane Artifacts. Teoksessa: Bijker, W.E. & Law, J. *Shaping Technology/Building Society, Studies in Sociotechnical Change* (pp. 225-258), Cambridge: MIT Press.
- Lefebvre, H. (2004). *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. London and New York: Continuum.
- Markuksela, V. (2009). *Sitoutuneet vapaa-ajankalastajat harrastajina ja matkailijoina*. Licentiate Thesis. University of Oulu, Acta Universitatis Ouluensis. Faculty of Economics and Business Administration Research reports, No: 48.
- Markuksela, V. (2013). *"Aisti kuin Kala" Etnografia Vetouistelun Veljeskunnan Kilpailukäytännöstä*. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Markuksela, V. & Valtonen, A. (2019). *Dance with a fish? Sensory human-nonhuman*
-

- encounters in the waterscape of match fishing. *Leisure Studies*, 38(3), 381-393.
- Merleau-Pointy, M. (2000). *The Phenomenology of Perception*. Routledge.
- Mordue, T. (2009). Angling in Modernity: A Tour Through Society, Nature and Embodied passion. *Current Issues in Tourism*, Vol. 12(5-6), 529-552.
- Mueller, M. L. (2017). *Being Salmon, Being Human. Encountering the Wild in Us and Us in the Wild*. White River Junction, Vermont: Chelsea Green Publishing.
- Neimanis, A. (2017). *Bodies of Water: Posthuman Feminist Phenomenology*. London: Bloomsbury Publishing.
- Nicolini, D., Gherardi, S. & Yanow, D. (2003) Introduction: Toward a Practice Based View of Knowing and Learning in Organizations. Teoksessa D. Nicolini, S. Gherardi, & D. Yanow (toim.) *Knowing in Organizations: A Practice-Based Approach* (pp. 3-31), Armonk, NY: M-E Sharpe.
- Norrgrann, A., Ravald, A., Buss, E., Hjerpe, E. & Storbacka, S-C. (2018). Prosuming news in an unbounded media landscape – A study of young adults. *Kulutustutkimus.Nyt*, 12(1-2), 33-45.
- Ogden, L., Hall, W. & Kimiko, T. (2013). Animals, Plants and People: A Review of Multispecies Ethnography, *Environment & Society* 4, 5-24.
- Pantzar, M. (2013). Talouden rytmiliike ja kuluttajan aika. Teoksessa I. Halava & M. Pantzar (toim.), *Rytmitalous. Miksi yhdeksästä viiteen ei toimi* (pp. 3-85), Helsinki: Seure.
- Rantala, O., Valtonen, A., & Markuksela, V. (2011). Materializing tourist weather: Ethnography on weather-wise wilderness guiding practices. *Journal of Material Culture*, 16(3), 285-300.
- Reckwitz, A. (2002). Toward a theory of social practice: A development in culturalist theorizing. *European Journal of Social Theory*, 5(2), 243-263.
- Rhoden, S. & Kaaristo, M. (2020). Liquidness: Conceptualizing water within boating tourism. *Annals of Tourism Research*, 81, 102854-102854.
- Saxena, G. (2017). Scarborough based study on bodies' affective capacities. *Annals of Tourism Research*, 68, 100-110.
- Schatzki, T. R. (2002). *The site of the social: A philosophical account of the constitution of social life and change*. University Park, PA: The Pennsylvania State University Press.
- Schatzki, T. R., Knorr-Cetina, K. & von Savigny, E. (toim.) (2001). *The Practice Turn in Contemporary Theory*, Routledge, London.
- Serres, M. (1996). *Genesis*. University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Sheller, M. (2014). The new mobilities paradigm for a live sociology. *Current Sociology Review*, 62(6), 789-811.
- Strang, V. (2005). Common senses: Water, sensory experience and the generation of meaning, *Journal of Material Culture*, 10 (1), 92-120.
- Steinberg, P. & Peters, K. (2015). Wet ontologies, fluid spaces: giving depth to volume through oceanic thinking, *Environment and planning D: Society and Space*, 33(2), 247-264.
- Syrjälä, H., & Norrgrann, A. (2019). When your dog matches your décor: object agency of living and non-living entities in home assemblage. Teoksessa Bajde, D., Kjeldgaard, D., & Belk, R.W. (toim.), *Consumer culture theory* (pp. 39-54), *Research in consumer behavior* 20.
- Tumbat, G. & Belk, R.W. (2011). Marketplace Tensions in Extraordinary Experiences, *Journal of Consumer Research*, 38(1), 42-61.
- Turunen, L., Komppula, R. & Suni, J. (2020). Kalastusmatkailuelämyksen asiakasarvo. *Matkailututkimus*, 16(1), 35-54.

- Urry, J., & Larsen, J. (2011). The tourist gaze 3.0. London: Sage Publications Ltd.
- Valtonen, A. & Haanpää, M. (2018). The body in autoethnography. Teoksessa Syrjälä, H. & Norrgrann, A. (toim.). Multifaceted autoethnography: Theoretical advancements, practical considerations and field illustrations (pp. 125-146). Nova Science Publishers: New York.
- Valtonen, A., Markuksela, V., & Moisander, J. (2010). Sensory ethnography in consumer research, *International Journal of Consumer Studies*, 34(4), 375-380.
- Valtonen, A., Salmela, T. & Rantala, O. (2020). Living with mosquitoes, *Annals of Tourism Research*, 83(10), 102945-
- Watson, M. & Shove, E. (2008). Product, Competence, Project and Practice, DIY and the Dynamics of Craft Consumption. *Journal of Consumer Culture*. 8(1). 69-89.
- Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice. *Journal of Consumer Culture*, 5(2), 131-153.

Kirjoittajatiedot

YTT, KTL Vesa Markuksela työskentelee johtamisen yliopistonlehtorina Lapin yliopistossa, Yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa. Hänen pitkäaikainen tutkimusintressinsä on kohdistunut ihmisen ja ei-inhimillisen kehollisiin ja aistillisiin materiaalsiin kohtaamisiin luonnon palvelumaisemassa.

Liite 1. Etnografisen peruskenttätäyöaineiston tiivistelmä.

Aineistomuoto	Kuvaus	Kuvaus
Aktiivinen harrastaminen	2009-	
Lappi Cup turnaus 2007, Lappi Cup turnaus 2008, Lappi Cup turnaus 2009. Kisaa edeltävä harjoittelu ja lajin harrastaminen	Osallistuva havainnointi	Yhteensä 22 osakilpailua, kilpailun kesto 8–12 h
Raakamuistiinpanoista ja mielenmuistioista laaditut kuvailevat kenttämuistiinpanot ja päiväkirjat	Kenttähavainnot 2007– 2009	Kenttähavainnot 2007–2009
Autoetnografiset ja autobiografiset kertomukset	Narratiiveja kisan osatehtävien tapahtumista ja kehollisista aistitoimista muuttuvassa paikassa	6 kappaletta
Epäviralliset keskustelut	Kilpailukeskusteluja	10 sivua
Valokuvat	Itseotettuja, toisten ottamia ja virtuaalisivustoilta otettuja; kuvista järjestetty visuaalinen essee	1500 kappaletta
Videot	Itseotettuja, toisten ottamia ja virtuaalisivustoilta otettuja	4 tuntia